

Burgermoed als bijdrage aan veiligheid

Een onderzoek in opdracht van de SMV naar een redelijke en haalbare verantwoordelijkheid van burgers voor sociale en fysieke veiligheid in en om huis, in de buurt en bij grote evenementen

Deel 2: In de buurt

Peter van Lochem
Mieke Huijsman
Dennis Stijf
Gaby van Melick
Ira Helsloot

Crisislab is de onderzoeksgroep die het onderzoek van de leeropdracht Besturen van Veiligheid van de Radboud Universiteit Nijmegen ondersteunt. De doelstelling van Crisislab is de ontwikkeling en verspreiding van kennis op het domein van crisisbeheersing en veiligheidszorg. Voor Crisislab is een kernactiviteit het verrichten van empirisch gefundeerd onderzoek op het veiligheidsdomein, omdat momenteel feiten vaak ontbreken bij beleidsvorming en discussies op het terrein van het besturen van veiligheid.

Januari 2015

Crisislab
Dashorsterweg 1
3927 CN Renswoude
www.crisislab.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Burgermoed door buurtinitiatieven	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Het organiseren van buurtinitiatieven	7
2.3 De onveiligheid onder ogen zien	10
2.4 Initiatieven tegen drank- en drugsoverlast	11
2.5 Initiatieven tegen verkeersongevallen	13
3. Burgermoed door persoonlijk ingrijpen	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Succesvol burgeringrijpen	15
3.3 Ingrijpen bij drank- en druggerelateerde onveiligheid	18
3.4 Ingrijpen bij openlijke geweldpleging	19
3.5 Ingrijpen bij straatroof / zakkenrollerij	20
4. Gebruikte bronnen	21

*'De Nederlandse samenleving bestaat dus eigenlijk uit gedroomde burgers: mensen die actief willen zijn voor hun buurt, wijk of vereniging.'*¹

1. Inleiding

Verschillende buurten

De aanleiding om in het kader van burgermoed afzonderlijk naar veiligheid in de buurt te kijken is de aanwezigheid van een sociaal verband, dat zowel mogelijkheden als verwachtingen schept van wederzijdse hulp en samenwerking bij inbreuken op die veiligheid. Buurten zijn zeer verschillend in aard en intensiteit van het sociale verband. Buurten waar mensen mee verbonden zijn omdat zij er lang wonen en waar veel publieke functies zijn (zoals scholen, bibliotheek, gezondheidscentrum) verschillen sterk met buurten zonder dergelijke voorzieningen met veel mensen die, zoals expats, vanwege de tijdelijkheid van hun verblijf geen contact zoeken met mensen in hun omgeving.²

De veelheid van verschillen tussen buurten maakt dat de reacties op onveiligheid die we in deze rapportages aan de orde stellen niet voor alle buurten even relevant is. Dat is overigens niet zo erg. Het gaat in deze rapportage immers niet om een draaiboek, maar om suggesties die duidelijk maken wat burgermoed kan betekenen bij inbreuken op veiligheid in de buurt. Het gaat om wat de mogelijke en adequate reacties kunnen zijn in gevallen van onveiligheid, in het bijzonder voor mensen die ervoor kiezen om op te treden en daarbij bereid zijn enig (verantwoord) risico te nemen. Het idee van een draaiboek is natuurlijk ook niet denkbaar door de veelheid van inbreuken op de veiligheid in de buurt.

Veel inbreuken op de veiligheid van de buurt

Op tal van manieren kan de veiligheid van een buurt worden beperkt. Door criminaliteit als geweld, diefstal of seksuele delicten, maar ook door fysieke gevaren zoals brand, verkeersongevallen of opslag van ontplofbare stoffen of materialen. Er is soms maar één risicobron nodig om de spanning in een buurt hoog te laten oplopen. Op sociaal terrein kan dat een in de buurt wonende pedofiel zijn en op dat van fysieke risico's een

¹ Raad voor Openbaar Bestuur (2012), Loslaten in vertrouwen. Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving, Den Haag: ROB.

² In de literatuur over onveiligheid in buurten komt vaak ook de samenstelling van de buurtbevolking ter sprake. Het gaat dan meestal over de buurteffecten van bewoners uit andere landen. Voor zover het de veiligheid betreft blijken die effecten niet zo makkelijk vast te stellen. Bij een redelijk gemengde wijk blijkt het interetnisch contact – met positief effect op het gevoel van veiligheid – kansrijk. Zie, onder meer: Mérove Gijsberts e.a. (2010). Maakt de buurt verschil? De relatie tussen de etnische samenstelling van de buurt, interetnisch contact en wederzijdse beeldvorming, Den Haag: SCP.

chloortrein. Er zijn geen buurten zonder inbreuken op de veiligheid ervan. In die zin is de veiligheid van de buurt relatief. Dat geldt ook voor de beleving van de veiligheid, die in hoge mate persoonsafhankelijk is. Feiten zijn weliswaar belangrijk en kunnen ook van invloed zijn op de beleving. Maar wie kent de feiten?

Wat vreest men het meest?

Over de beleving van de buurtveiligheid weten we uit de Veiligheidsmonitor – de laatste is van 2013 – wat buurtbewoners het meest vrezen. Dat zijn hangjongeren, uitingen van overmatig gebruik van drank en drugs, geweld op straat en straatroof (of zakkenrollerij). Maar liefst 43 procent van de respondenten blijkt zich onveilig te voelen op pekken waar jongeren rondhangen. Opvallend daarbij is dat zij het aanpakken ervan toch niet de hoogste prioriteit willen geven. Mogelijk hangt dit samen met het feit dat de onveiligheid die men ervaart van hangjongeren niet zozeer voortkomt uit crimineel of de openbare orde verstarend gedrag. Dat is meer het geval met de overmatig drank- en druggebruikers, waar 27 (dronken) respectievelijk 24 (druggebruik) procent van de burgers mee te maken blijkt te hebben. Van drank- en druggebruikers ervaart men meer feitelijke overlast dan van hangjongeren. Overigens blijkt uit de Veiligheidsmonitor dat minstens 40 procent van de agressiedelicten wordt begaan onder invloed van alcohol en/of drugs.

Gebruik van openlijk geweld - zoals spugen, schoppen, slaan en gooien met voorwerpen – loopt in de statistieken wel wat achteruit, maar de angst ervoor neemt niet af. Daar draagt vermoedelijk aan bij dat van openlijk geweld vaker amateurfilmpjes worden opgenomen (met smartphone) en in de media vertoond, wat de zichtbaarheid ervan vergroot. Anders dan openlijk geweld stijgt het aantal gevallen van straatroof wel. De monitor toont een stijging van 6941 in 2011 naar 7254 in 2013.

Van de meest gevreesde inbreuken op de veiligheid toont het aantal personen dat overlijdt of ernstig letsel oploopt door verkeersongevallen al langere tijd een daling. Niettemin is het aantal dodelijke verkeersslachtoffers, na dodelijke ongevallen in huis en zelfmoord, het hoogst. In de buurt richt zich de onveiligheidsbeleving vooral op de kwetsbare verkeersdeelnemers die niet of verminderd voor hun eigen veiligheid kunnen zorgen, kinderen en ouderen.

Indeling rapport

In het tweede hoofdstuk gaat het over buurtinitiatieven tegen onveiligheid. Deze initiatieven zijn in overwegende mate gericht op het voorkomen van inbreuken op de veiligheid in de buurt. In dit hoofdstuk komen achtereenvolgens aan de orde: de organisatie van buurtinitiatieven (2.2), het zichtbaar maken van de feiten over (on)veiligheid in de buurt (2.3) en voorbeelden van specifieke, aan een bepaalde inbreuk op de veiligheid gerelateerde, buurtinitiatieven. Burgermoed bestaat hier vooral uit het vormgeven aan de eigen autonomie van initiatieven, ook ten opzichte van de overheid (2.2), uit het aan

de orde stellen van onveiligheid en het zo concreet mogelijk in beeld brengen ervan (2.3) en uit het initiëren van en verantwoordelijkheid nemen voor concrete initiatieven. Ter concretisering kiezen we uit de inbreuken op de veiligheid die het veiligheidsgevoel het meest raken (volgens de Veiligheidsmonitor 2013) de initiatieven tegen drank- en drugoverlast (2.4) en die tegen verkeersongevallen (2.5).

Bij optreden in voorkomende gevallen van onveiligheid bestaat burgermoed uit het feitelijk ingrijpen en het daarbij nemen van risico. Daarover gaat het derde hoofdstuk, waarin eerst handelingsmogelijkheden aan de orde zijn die in veel situaties van onveiligheid adequaat zijn (3.2). Daarna komen de mogelijkheden tot burgeringrijpen bij specifieke inbreuken op de veiligheid aan de orde. De hier gekozen inbreuken zijn overmatig drank- en druggebruik (3.3), openlijke geweldpleging (3.4) en straatroof / zakkenrollerij (3.5).

2. Burgermoed door buurtinitiatieven

2.1 Inleiding

Hoe groot het aantal buurtinitiatieven is, weten wij niet omdat de zichtbaarheid ervan vaak beperkt blijft tot de buurt zelf. We kunnen er van uitgaan dat ze talrijk zijn – in de nog te noemen publicaties wordt dit ook aangenomen – en naar hun invulling uiteenlopen. Slechts een beperkt deel van de initiatieven is gericht tegen onveiligheid in de buurt. Om de mogelijkheden van deze initiatieven te concretiseren geven wij in dit hoofdstuk aan wat voor initiatieven mogelijk zijn wanneer buurtbewoners iets willen ondernemen tegen drank- en druggerelateerde onveiligheid (2.4) en tegen verkeersonveiligheid in de buurt (2.5). De hierbij genoemde initiatieven zijn ontleend aan beschikbare literatuur, aan informatie op internet en vooral ook uit het Zweedse programma *Safe communities* van het Karolinska Instituut te Stockholm.³ Steden uit vele landen hebben zich verbonden aan dit programma en ontvangen ondersteuning vanuit het programma bij initiatieven op stedelijk en op buurtniveau.

Een belangrijk middel om initiatieven goed te kunnen aanpakken en om tegelijkertijd betrokkenheid bij die initiatieven te bewerkstelligen is het verschaffen van informatie over concrete problemen. Daarmee komt de werkelijkheid soms rauw op tafel. Voor deze confrontatie met de soms harde cijfers is wel de nodige burgermoed vereist. Deze informatietaak – beschreven in par 2.3 – past bij vrijwel elk initiatief. Dat geldt ook voor de nu volgende paragraaf (2.2), waarin nader wordt ingegaan op de organisatie van buurtinitiatieven. Burgermoed is hier niet alleen het nemen van organisatieverantwoordelijkheid, maar ook het vinden en volgen van een (nieuwe) grens tussen de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemers en die van de overheid.

2.2 Het organiseren van buurtinitiatieven

Veel initiatieven komen spontaan tot stand en drijven daarom op de inzet en talenten van de initiatiefnemers. Motivatie en een beperkte ervaring kunnen ertoe bijdragen dat wordt gezocht naar een aanpak die past bij het eigene van (de problematiek in) de buurt en niet naar een standaardoplossing. Niettemin zullen initiatiefnemers behoefte kunnen hebben aan lessen van anderen of enige ondersteuning, zeker wanneer eigen organisatietalenten ontbreken of wanneer het om een groter, ambitieuzer initiatief gaat.

³ Zie: www.ki.se/csp/who_safe_communities_en.htm. De genoemde initiatieven zijn alle van 2009 of later.

Hulp bij het organiseren van buurtinitiatieven

Er bestaat intussen een ruim aanbod van ondersteuning bij buurtinitiatieven. Voorbeelden daarvan zijn www.platform31.nl van het Platform 31 en www.wijkalliantie.nl van het instituut WijkAdvies. Hier wordt ook ondersteuning geboden bij initiatieven die bevordering van de veiligheid als doel hebben. Ook het netwerk Sociaal innovatie netwerk Nederland biedt ondersteuning ten behoeve van buurtinitiatieven via de site www.socialeinnovatienederland.nl/category/buurtinitiatieven-en-communitys. Via de genoemde websites kunnen initiatiefnemers zich informeren of laten ondersteunen bij communicatie, PR, plannen, onderzoek en dergelijke. Hoewel elk van deze site een eigen karakter heeft hebben zij een betrekkelijk algemeen, open ondersteuningsaanbod.

Er zijn ook specifiekere sites, bijvoorbeeld gericht op ondersteuning bij de inrichting van de publieke ruimte (www.bottom-up-city-com.nl) en, nog specifiek, op het scheppen van sportgelegenheden en het plaatsen van sporttoestellen in de wijk (www.yalp.nl) of op het gezamenlijk ondernemen (www.buurtmoeders.nl). Voor zover aan het gebruik maken van de aangeboden hulp kosten verbonden zijn – en dat is vaak het geval – zal dit voor de startende initiatiefnemers in de buurt bezwaarlijk zijn. Maar initiatiefnemers die (nog) niet over een budget beschikken, kunnen op deze sites vaak wel de nodige informatie en ideeën opdoen. Zij kunnen natuurlijk ook proberen daarvoor een budget te bemachtigen – ook daar zijn sites voor - bijvoorbeeld bij de gemeente. Daarmee zijn we op de rol van de overheid bij buurtinitiatieven.

Buurtinitiatieven en overheid

Initiatiefnemers zullen vaak niet tevergeefs aankloppen bij hun gemeente, want ook gemeenten zien het belang van buurtinitiatieven. Vooral wanneer de buurtinitiatieven aansluiten op het gemeentelijke beleid, komen zij als de spreekwoordelijke gebraden duiven in de gemeentelijke mond vliegen. Gemeenten hebben daarom vaak een subsidieverordening en kunnen aanvragen dan beoordelen op hun bijdrage aan de beleidsdoelstellingen van het gemeentebestuur. Ook openen gemeenten wel een site waarop ondersteuning bij buurtinitiatieven wordt aangeboden, bijvoorbeeld de Haagse site www.join.denhaag.nl. Gemeenten gaan in het streven naar buurtinitiatieven wel verder door dit als een vaste activiteit van de organisatie te beschouwen. Zo heeft de gemeente Rotterdam het bevorderen en ondersteunen van buurtinitiatieven tot vaste taak gemaakt van de veertien Gebiedscommissies die in 2014 zijn ingesteld als rechtstreeks gekozen organen.

Op het veiligheidsterrein zien we dat de politie inspeelt op en samenwerkt met buurtinitiatieven. In de volgende paragrafen noemen we ook buurtinitiatieven waarbij regelmatig overleg wordt ingesteld tussen politie en scholen of tussen politie en horeca. Ook zijn uiteenlopende afspraken tussen buurt- of burgerwachten die toezicht houden in de wijk met de politie, bijvoorbeeld over het moment en de wijze waarop de politie kan worden gealarmeerd. Naarmate buurtinitiatieven het politiebeleid ondersteunen is

het voor de politie aantrekkelijker om tijd te steken in de afstemming met deze initiatieven. Evenals bij de gemeenten zien we dat de politie daartoe dan ook zelf initiatieven ontplooit, zoals de digitale burgerwacht 'Burgernet'. Inmiddels biedt de private ondernemer 'Civilant' de mogelijkheid om per buurt een WhatsApp-buurtwacht in te stellen. Over de te maken keuze tussen Burgernet en Civilant bestaat wel enige onduidelijkheid, maar bij beide zien we wel dat de deelnemende burgers niet langer meer de eigenaren van het initiatief zijn.

Veiligheidsexpert Arnout de Vries prijst de mogelijkheden die Burgernet en Civilant bieden. *'De politie wil sowieso meer oren en ogen op straat, dit zorgt daarvoor. (...) Je bent als burger in zo'n netwerk vooral een meedenker, dienend aan de politie.'*⁴

Van burgerparticipatie naar overheidsparticipatie?

Aan het – meer of minder – overnemen van een burgerinitiatief door de overheid, door regievoering, toezicht of het overnemen van de organisatie ervan, zijn niet alleen maar voordelen verbonden. Integendeel. Naarmate de overheid verantwoordelijkheid neemt kan dit ten koste gaan van de inzet en betrokkenheid van de initiatiefnemers, zeker wanneer zij een instrumentele functie krijgen toebedeeld in de beleidsuitvoering van gemeente of politie. Daarbij komt dat aan de overheidsbemoeienis ook een schijnzekerheid verbonden is. Wijzigingen in het beleid en beperking van de financiële middelen kunnen betekenen dat de overheid zich weer terugtrekt. De kans dat het initiatief dan weer wordt overgenomen is gewoonlijk gering. En de kans dat zich dat voordoet is de afgelopen jaren groot gebleken, als gevolg van afnemende overheidsmiddelen en een daarmee gepaard gaande afname van de verzorgingsstaat.

Er is dus alle aanleiding om als overheid 'Vertrouwen in de buurt' te tonen en daarom te kiezen voor 'Loslaten in vertrouwen'. Onder die titel adviseerde de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)⁵ respectievelijk de Raad voor openbaar bestuur (Rob)⁶ de overheid ruimte te scheppen voor burgerinitiatieven. De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) wees erop dat de overheid ook niet in actie moet komen als initiatieven verschillen naar 'identiteit, omvang, keuzeaanbod en kwaliteit'. Zij moet niet 'zwemmen in de gelijkheidsfuik van de verzorgingsstaat'.⁷ Er moet haast wel een fundamentele verandering in de verhouding burger – overheid op komst zijn als alle grote adviseurs van de overheid in korte tijd (2012-2014) dezelfde kant uit wijzen.⁸ De adviesinstanties stellen onder meer dat bij de verantwoordelijkheidsverde-

⁴ Zie: www.socialmediadna.nl/whatsapp-buurtwacht

⁵ Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), *Vertrouwen in burgers*, Den Haag: University Press 2012.

⁶ Raad voor het openbaar bestuur (ROB), *Loslaten in vertrouwen. Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving*, Den Haag: Rob 2012.

⁷ Nico de Boer, Albertine van Diepen en Lucas Meijs, *Swingen met lokale kracht. Overheden en de netwerksamenleving*, Den Haag: Raad voor Maatschappelijke ontwikkeling (RMO) 2013.

⁸ Deze drie adviesraden hebben niet alleen het meest omvangrijk gerapporteerd, maar hebben vermoedelijk ook de meeste invloed op overheid en samenleving. Uit een gezamenlijk brief aan minister-president Rutte van 6 december 2012 geven ook andere adviesinstanties blijk van hun bijdrage aan de concretisering van een nieuwe benadering van de relatie tussen overheid en burgers. Deze instanties zijn: de Adviesraad

ling tussen overheid en burger de meningen van de burgers richtinggevend zouden moeten zijn. Zoals we gewend zijn te spreken van burgerparticipatie moeten we gaan spreken van overheidsparticipatie.

De aankondiging van een fundamentele verandering op dit punt wordt niet alleen van bovenaf gesignaleerd. Onlangs publiceerde Mariska van den Berg een boekje over buurtnitiatieven bij inrichting van de publieke omgeving.⁹ Zij pleit daarbij voor het belang van voldoende autonome opstelling van de burger door do-it-yourself-projecten. De benadering van Van den Berg staat in het kader van haar zoeken naar een nieuwe verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid, burger en instituties op het terrein van de stedelijke ontwikkeling, zoals de SMV dat is op het terrein van de veiligheid.

Voor de initiatiefnemers in buurten heeft deze ontwikkeling een implicatie, namelijk om de autonomie van hun initiatief te bewaken. Deze past in een ontwikkeling waarin de overheid steeds meer een aanvullende rol zal (moeten) gaan spelen. De overheidsrol zal niet betekenisloos worden, zeker niet op het terrein van veiligheid. Maar deze rol zal steeds minder leidend kunnen en moeten zijn. Burgermoed bij het nemen van buurtnitiatieven ligt hier dan vooral in het vasthouden aan de autonomie van het initiatief en het benutten van de overheid als participant. Op het terrein van veiligheid impliceert dat om het initiatief niet de politie te dienen maar de politie helder aan te geven wat van haar wordt verwacht. Op basis van dat uitgangspunt kunnen dan samenwerkingsafspraken worden gemaakt. Daarmee kan de eigen 'identiteit, omvang, keuzeaanbod en kwaliteit' van het initiatief overeind blijven.

2.3 De onveiligheid onder ogen zien

Een zwaartepunt van de initiatieven ligt op het in beeld brengen van inbreuken op de veiligheid in de buurt. Dat blijkt een bijzonder krachtig middel. Mensen zijn wel geneigd te denken dat het met de onveiligheid in hun buurt vergelijkenderwijs wel meevalt.¹⁰ Er is daarom het nodige verzet te verwachten tegen het leggen van de vinger op onveiligheden. Daarvoor is dus wel enige moed nodig, zeker als je dat zo concreet mogelijk wil doen door cijfers te verzamelen. De kracht van dergelijke cijfers is niet alleen dat het de grond wegneemt onder het (valse) gevoel van veiligheid, maar vooral omdat het dwingt tot handelen. De informatie dat er in jouw buurt jaarlijkse ruime honderd oudere mensen van de trap vallen, waardoor er jaarlijkse zes overlijden en twintig invalide blijven, roept vanzelfsprekend de vraag op wat 'we' hieraan kunnen doen. Dat is evenzo het geval wanneer je wordt geconfronteerd met het feit dat in jouw buurt per

voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid, de Onderwijsraad, de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken, de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur en de Raad voor de Volksgezondheid & Zorg.
⁹ Mariska van den Berg, *Stedelingen veranderen de stad. Over nieuwe collectieven, publieke domein en transitie*, Amsterdam: Trancity*valiz 2013.

¹⁰ Herhaaldelijk wijst het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) erop dat veruit de meeste bewoners (85 procent) meent dat het elders onveilig is. Als eersten brachten Oppelaar en Wittebrood dit naar voren in hun SCP-onderzoek 'Angstige burgers' uit 2006.

jaar ruim vijftig kinderen worden aangereden door buurtbewoners die te hard rijden en dat twintig van deze kinderen ernstig letsel oplopen.

Er is vaak nog meer moed voor nodig om gegevens op tafel te brengen wanneer schaamtegevoel in het geding is. Dat is, bijvoorbeeld, het geval wanneer inbreuken op de veiligheid in de buurt hun oorzaak vinden in overmatig drugs en drankgebruik van jongeren in de buurt. Gezinsleden van deze jongeren zullen mogelijk sterker in verzet komen naarmate de feiten concreter op tafel komen.¹¹

In het kader van *Safe communities* zien we dat in de praktijk op buurten gerichte programma's vaak beginnen met het gericht verzamelen van informatie door de overheid. Voorbeelden daarvan zijn het verzamelen van cijfers over verkeersongevallen per leeftijdscategorie (initiatief in Fallköping, Zweden) en het ontwikkelen van een barometer verkeersveiligheid, waarop je makkelijk kunt zien waar de verkeersongevallen plaatsvinden (Horsens, Denemarken). Verdergaand nog is het verzamelen van cijfers over kindersterfte als gevolg van het slapen in het bed van de ouders (Dallas, VS). De verzamelde cijfers zijn dan meestal ook het vertrekpunt van enigerlei voorlichtingsactie, gericht op de desbetreffende doelgroep.

2.4 Initiatieven tegen drank- en drugsoverlast

Professionele instellingen nemen een flink deel van de initiatieven tegen overmatig drank- en druggebruik voor hun rekening. Hun opvangcentra en gebruiksruidten nemen een flink deel van de overlast door drank- en druggebruikers weg, ook al wordt in de directe nabijheid van deze centra hier en daar wel overlast ervaren. Dat de professionele instellingen hier een relatief grote bijdrage hebben is niet verwonderlijk omdat drank- en drugproblemen in zekere zin de buurt overstijgen. Dit neemt niet weg dat op buurtniveau het nodige kan worden gedaan tegen de drank- en drugproblemen. In de eerste plaats kan een opvangcentrum ook mede door een initiatief op buurtniveau tot stand komen. Daarbij kan dan vanaf het begin overleg zijn over de locatie en over maatregelen ter voorkoming van overlast rond het centrum.

Buurtbewoners kunnen door het aankaarten van de problematiek (zoals aangegeven in de vorige paragraaf) de weg vrijmaken voor het initiëren van preventieprogramma's. Tot die programma's kunnen zijzelf ook het initiatief nemen of bijdragen aan de organisatie en uitvoering ervan.

Safe communities

In het kader van *Safe communities* is (in Alishan, Taiwan) de *Intentional injury prevention committee*. Het gaat hier om de preventie van letsel en ongevallen. Tweewekelijks worden buurtbewoners met alcoholproblemen samen met hun familieleden uitgenodigd voor deelname aan een ondersteuningsgroep, onder leiding van sociaal werkers, pastors en vrijwill-

¹¹ Dat is een mogelijk effect. Natuurlijk is het ook mogelijk dat de gezinsleden blij zijn dat er iets aan gebeurt omdat zij daartoe zelf niet in staat blijken te zijn.

ligers. Doel is het alcoholprobleem aan te pakken om daardoor het aantal aan alcoholgebruik gerelateerde problemen, waaronder geweldgebruik, te verminderen.

Het meeste resultaat is te verwachten van preventieprogramma's die gericht zijn op jonge gebruikers. In de eerste plaats bestaat hier de kans dat langdurige drank- en drugcarrières tijdig kunnen worden gestopt. Daarnaast zijn programma's voor jonge gebruikers succesvoller omdat zij vaak nog beter in staat zijn tot verandering van hun gedrag en van hun gewoonten. Overigens is de overlast en onveiligheid die jonge gebruikers veroorzaken vaak omvangrijker. Ook hier zien we onder de *Safe communities*-initiatieven uiteenlopende voorbeelden.

Voorbeelden Safe Communities

- Aan ouders wordt een training geboden om goed te leren inspelen op het drank- en druggebruik van hun kinderen (Skövde, Zweden).
- In dezelfde gemeente krijgen 12 tot 16 jarigen uiteenlopende voordelen geboden zolang zij niet (roken en) drank of drugs gebruiken. Voordelen zijn hier onder meer de vrije toegang tot sportaccommodaties en het ergens tegen sterk gereduceerd tarief te kunnen lunchen.

In ons land kennen wij het initiatief 'Moedige Moeders', dat een platform biedt waar ouders informatie en ervaringen kunnen uitwisselen, een mening kunnen vormen en inzichten kunnen opdoen over hoe hun (gebruikende) kind te benaderen. Ouders en de verdere omgeving dienen jongens niet alleen bewust te maken van de risico's, maar ook aan te spreken op onacceptabel gedrag ten gevolge van overmatig gebruik van drank en drugs.

Het initiatief 'Moedige Moeders' kan ook op buurtniveau gestalte krijgen. Waar initiatieven op buurtniveau bijzonder geëigend zijn, is het verminderen van plaatsen waar drank of drugs beschikbaar zijn. Een voorbeeld daarvan is het bevorderen van afstand tussen een coffeeshop en een school. Een andere benadering het bevorderen dat horecagelegenheden in de buurt op dit punt het goede voorbeeld geven waar het gaat om serveren van alcoholhoudende drank.

Responsible restaurant (Lindköping, Zweden)

In dit initiatief kunnen restaurants een certificaat bemachtigen wanneer zij (onder meer) geen alcohol schenken. Naarmate de omgeving staat achter dit initiatief zal het certificaat een grotere aanbeveling zijn om het desbetreffende restaurant te kiezen.

Tot burgermoed hoort niet het noemen van dergelijke initiatieven en van de mogelijkheid deze in de eigen buurt te beginnen of daarover iets te opperen in enigerlei buurtorgaan, maar vooral in het gericht mensen uitnodigen om een dergelijk initiatief te nemen. De individuele uitnodiging is alleen haalbaar als het potentiële aantal deelnemers niet te groot is, zoals bijvoorbeeld bij het *responsible restaurant*-initiatief. Bij veel potentiële deelnemers gaat het bij de uitnodiging om de mensen waarmee een initiatiefgroep kan worden gevormd. Die uitnodiging moet niet algemeen en vaag zijn. Voor het

welslagen van zo'n initiatief is in elk raadzaam om je van te voren af te vragen waarom iemand aan dit initiatief zou meewerken (*what's in it for me*), hoe concreet het doel kan worden aangegeven en hoe het kan worden aangepakt. Voor dit laatste is van belang dat de eerste stap kan worden aangegeven.

2.5 Initiatieven tegen verkeersongevallen

De aan het verkeer verbonden risico's zijn van grote invloed op de veiligheidsbeleving van mensen in hun buurt. De meeste oorzaken van verkeersongevallen zijn echter niet buurt-specifiek. Om die reden worden de meeste maatregelen ten gunste van de verkeersveiligheid genomen op (boven)gemeentelijk niveau. Zo bracht de minister van het toenmalige ministerie van Verkeer en Waterstaat het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2008 - 2020 uit. Wel is in dat plan opgenomen dat niet alleen de centrale overheid, maar alle verkeersdeelnemers verantwoordelijk zijn voor de verkeersveiligheid.

Niet iedereen ervaart op gelijk wijze de effecten van verkeersonveiligheid. Zo hebben jongeren (15 tot 17-jarigen) en ouderen (65+'ers) een relatief grote kans om verkeersslachtoffer te worden. Zij krijgen ook bijzondere aandacht in het genoemde plan. Daarnaast bestaat ook veel aandacht voor kinderen, niet alleen omdat zij nog niet voor zichzelf kunnen zorgen en ongevallen met kinderen bijzonder tragisch zijn, maar ook vanuit de gedachte dat 'jong geleerd, oud gedaan' is. Een bekend verschijnsel in ons land zijn de ouders die rondom de schooltijden, als klaar-over de schoolkinderen veilig helpen oversteken.

(Buurt)initiatieven binnen Safe communities gericht op verkeerseducatie

- Instelling van een speciaal fietsdiploma, om een betere beheersing van het fietsen te bevorderen.
- Het organiseren van fietswedstrijden voor kinderen.
- Mensen die een zichtbaar letsel hebben overgehouden aan een verkeersongeval geven voorlichting aan jongeren over de consequenties van een verkeersongeluk, hoe het kon gebeuren, hoe het zou zijn te voorkomen enzovoorts.

Tal van buurtinitiatieven zijn gericht op een verbetering van de infrastructuur om de verkeersveiligheid in de buurt te bevorderen. Zij komen vaak voort in overleg tussen gemeente en 'burgermoedige' vertegenwoordigers van de buurt. Voorbeelden zijn het plaatsen van drempels en bloembakken en van een verkeersbord waarop een maximum van 30 kilometer per uur staat aangegeven. Het aandeel van de buurt in de uitvoering loopt uiteen. Gewoonlijk brengen de burgers geen verkeersdrempels aan, maar het plaatsen van bloembakken om wegen te versmallen kan wel een actie van buurtbewoners zijn.

Safe Community initiatieven rondom infrastructuur

- Veilige fietsroutes naar school en vrijetijdsbestemmingen voor kinderen bepalen. Alle leerlingen hebben de mogelijkheid om bij te dragen aan het bepalen van veilige fietsrou-

tes door de gevaarlijke plaatsen op papier aan te geven en informatie te vergaren over de hoeveelheid verkeer.

- De fietsroutes worden vervolgens gepubliceerd op de websites. Naast fietsroutes gaat het over het veilig parkeren van de fiets.
- Een architectuurwedstrijd waarbij het de bedoeling was om het meest aantrekkelijk plan voor de stad te ontwerpen en waarbij men aandacht moest hebben voor de veiligheid.

Afhankelijk van leeftijd en vervoermiddel is een veelheid aan maatregelen te noemen die verkeersdeelnemers kunnen nemen om het verkeer veiliger te maken, zoals het dragen van een fietshelm, het voeren van goede verlichting en het nalaten van het gebruik van communicatiemiddelen tijdens het rijden. In bijlage 1 zijn die individuele preventieve handelingsmogelijkheden beschreven en in een overzicht samengevat. Maar liefst 98 procent van de verkeersongevallen wordt veroorzaakt door menselijk falen. Als iedere burger zich volledig aan de verkeersregels zou houden, dan zouden de oorzaken van verkeersongevallen beperkt blijven tot technische mankementen of situaties van overmacht. Initiatieven die gericht zijn op verbetering van de kennis van verkeersregels zijn daarom uitermate zinvol.

Safe Community initiatieven rondom kennis verkeersregels

- Overall Traffic Security Plan. Volgens dit plan zou niemand om het leven mogen komen of gewond mogen raken in het verkeer in Horsens (Denemarken). Alle burgers zouden netjes door het verkeer moeten gaan.
- Er worden een gouden, een zilveren en een bronzen medaille uitgedeeld aan de meest beschaafde automobilist. De automobilisten die kans maken op een medaille hebben in de afgelopen 3-10 jaar de verkeersregels niet overtreden. De automobilisten ontvangen naast een medaille een geldbedrag. De mensen die deel uit maken van de buurt worden nadrukkelijk opgeroepen om actief deel te nemen aan deze wedstrijd.

Niet alleen het kennen van de regels, maar ook het navolgen verdient de aandacht. Daarvoor zijn zelfs initiatieven denkbaar die gericht zijn op het voldoen aan de regels, inclusief het houden van toezicht daarop, getuige het volgende initiatief.

Safe Community initiatief rondom navolging verkeersregels

Controles op kinderzitjes in auto's in risico-gebieden. In 2009 werden 781 zitjes gecontroleerd (91 procent ervan was niet correct geïnstalleerd). Er is ook een initiatief tot wetgeving genomen dat heeft geleid tot wetgeving die 'one of the strongest in the country' is. Het gebruik van een (goed en veilig) kinderzitje is gegroeid van 75 procent (2008) naar 92 procent (2009).

3. Burgermoed door persoonlijk ingrijpen

3.1 Inleiding

De hiervoor genoemde initiatieven op buurtniveau zijn vrijwel alle uitsluitend preventief. In dit hoofdstuk gaat het over burgermoed tijdens inbreuken op de sociale veiligheid in de buurt. Wat kan de burger, die bereid is om op te treden en daarbij enig risico te nemen, doen op het moment dat hij wordt geconfronteerd met personen die zijn veiligheid of die van anderen in gevaar brengen? In de eerstvolgende paragraaf (3.2) geven wij de handelingsopties die in de meeste gevallen kunnen bijdragen aan een succesvol burgeringrijpen tegen verstoringen van de buurtveiligheid. In de daarop volgende paragrafen zullen meer specifieke handelingsmogelijkheden aan de orde komen.

Voor deze concretisering is gekozen voor het ingrijpen bij een drietal inbreuken op de veiligheid, waar buurtbewoners in het bijzonder overlast en dreiging van ervaren, namelijk het ingrijpen in geval van drank- en druggerelateerde onveiligheid (3.3), bij openlijke geweldpleging (3.4) en bij straatroof of zakkenrollerij (3.5). Burgermoed in het kader van verkeersongevallen betreft vooral het preventieve optreden van de buurtbewoners. Daarom komen de verkeersproblemen in dit hoofdstuk niet afzonderlijk ter sprake.

3.2 Succesvol burgeringrijpen

Drie fasen

Er zijn vele vormen van overlast die men kan ondervinden van anderen. De overlast kan zijn veroorzaakt door mensen die een overmaat aan drank of drugs hebben gebruikt, die agressief zijn of die teveel geluid produceren. Ook kan men overlast ervaren van hangjongeren. In deze paragraaf staan handelingsopties die voor alle situaties van overlast gelden. In de volgende paragrafen voegen we nog een aantal specifieke opties toe.

Voor het kiezen van een adequate reactie kan men drie overlastfasen onderscheiden. De eerste fase is die waarin de overlastgever zich mogelijk niet bewust is van het veroorzaken van overlast. In de tweede fase is aan het gedrag van de overlastgever te merken dat hij bewust overlast veroorzaakt, omdat hij, bijvoorbeeld, provoceert of scheldt. In de derde fase is de spanning zo hoog opgelopen dat gebruik van geweld niet meer te keren is.

Onduidelijk gedrag

De eerste fase, waarin je nog niet weet of de overlastgever kwade bedoelingen heeft, kan in veel gevallen voorkomen. In geval van hangjongeren zal dit vaak het geval zijn. Kaldenbach onderscheidde hier twee manieren van optreden: de karate of judo manier. De karate manier betekent dat je gelijk tegen de overlastgever ingaat. 'Onmiddellijk stoppen' of 'wegwezen' zijn uitlatingen die passen in deze manier van doen. Zeker wanneer je niet duidelijk de macht hebt is dit niet geen verstandige keuze, omdat het op zo'n manier stellen van een grens doorgaans wordt ervaren als een persoonlijke aanval en daarom een ongewenste reactie uitlokt. Lijkt het stellen van een grens toch aangewezen, dan is het beter dat je je niet op de persoon maar op het gedrag richt, bijvoorbeeld door te zeggen: 'Dit kan niet. Dit is gevaarlijk.'

De judo aanpak is volgens Kaldenach vaak effectiever omdat deze de overlastgever in eerste instantie respecteert en bovendien de ruimte laat voor een eervolle terugtocht. Wanneer het overlast gevende gedrag neerkomt op het kapot slaan van flessen of glazen dan zou de judo-reactie kunnen zijn: 'Hoi jongens, is het gezellig? Gaan jullie straks stappen? Willen jullie die flessen en glazen heel laten en straks in deze doos zetten, dan kunnen de kinderen die hier morgen spelen er niet intrappen? Bedankt!' Essentieel is om vervolgens niet te wachten op een reactie en zeker niet op het gewenste gedrag, maar door te lopen zo dat de overlastgevers zich niet uitgedaagd voelen. Ook is van belang dat dit 'gesprek' op rustige toon wordt gevoerd, omdat irritatie voor agressie kan worden aangezien en dat de overlastgevers een eervolle aftocht wordt geboden, door termen als 'per ongeluk', 'vergeten' of 'dat hebben anderen gedaan'. Een bijkomend voordeel is dat wanneer het aangaan van een gesprek niet werkt er nog altijd de mogelijkheid bestaat om over te gaan tot drastischer maatregelen, terwijl het – bijvoorbeeld – meteen melden van de overlast bij de politie de relatie met de overlastgever meteen en structureel verstoort. Mogelijk heeft het zelfs een averechtse werking.

Uitdagend gedrag

Bij schelden, zelfs bij dreigen kan het (slechts) gaan om provocatie en niet om de aankondiging van geweldgebruik. Kreten als 'Ik maak je dood' zijn vaak niet meer dan imponeertaal van personen, vaak jongeren, die aan anderen laten zien hoe ver zij de grenzen durven op te zoeken. De discussie aangaan is hier niet de aangewezen weg. Vooral jongeren in een zogenoemde 'overlastgevende jeugdgroep' zijn niet erg aanspreekbaar. Pogingen daartoe zijn zelden effectief. Doorlopen is dan de beste strategie. Als is (zwarte) humor vaak ook een effectieve reactie, bijvoorbeeld door op de kreet 'Wat een lelijke poten heb jij' te reageren met 'Ja en ze lopen lekker'. In situaties die (dreigen te) escaleren, kunnen de-escalerende technieken en technieken om negatieve groepsdynamiek te doorbreken mogelijk een uitkomst of ten minste een zinvol instrument bieden.

Bedreigend gedrag

Waar spanningen hoog zijn opgelopen, is een bredere en meer gestructureerde aanpak nodig, waarbij vaak meerdere (professionele) partijen betrokken raken. Toch kunnen burgers hier een belangrijke voortrekkersrol blijven spelen. Zij zijn er al eerste bij en hebben vaak de meeste kennis over personen en omstandigheden en hebben ook het meeste belang om een oplossing te vinden. Wel is het raadzaam in situaties waar sprake is van een directe dreiging niet solistisch op te treden, maar een beroep te doen op aanwezige personen. Door aldus een tegenwicht te organiseren kan het gevaar alsnog bezworen worden. In gevallen waarin dan toch geweld wordt gebruikt biedt een gezamenlijk optreden uiteraard meer bescherming en zal in de meeste gevallen ook effectiever en veiliger zijn. Het is hierbij wel zaak dat anderen gericht worden gevraagd en dat steeds gewaakt wordt voor het zelf bijdragen tot escalatie van geweld. Het is daarom beter om mensen in te zetten voor een blokkade om de onruststokers en niet voor een 'kloppartij'. Zo mogelijk worden de hoofdrolspelers apart genomen en later aan de politie overgedragen.

Wanneer situaties zo ontsporen ligt het oproepen van de politie voor de hand. Bij voorkeur realiseert men zich dat de slagkracht van de politie ook beperkt is. Als zij eenmaal is gearriveerd is het goed het gezag van de politie te erkennen, maar daarbij ook beschikbaar te zijn voor ondersteuning. Ook mag van de politie worden verwacht dat zij meer doet dan alleen het wegsturen van de overlastgevers. Dat is immers de kans groot dat de overlast slechts wordt verplaatst. Probeer daarom zo duidelijk mogelijk te zijn over uw verwachtingen van het politieoptreden en wendt u achteraf (ter evaluatie) tot de politie wanneer u meent dat het optreden tekort schoot. Ook dat is een vorm van (constructieve) burgermoed.

Naast deze handelingsmogelijkheden die bij veel (onveilige) overlastsituaties zijn toe te passen, zijn de volgende paragrafen gericht op (aanvullende) specifieke mogelijkheden die op eerdergenoemde inbreuken op de veiligheid van toepassing kunnen zijn. Daarbij komen hangjongeren en verkeersongevallen niet meer ter sprake. In geval van hangjongeren zijn de algemene handelingsopties zoals hierboven beschreven geheel op maat gesneden. Het ingrijpen bij het zich voordoen van verkeersongevallen is voor ongevallen in de buurt minder van toepassing. Men kan hier denken aan handelingsmogelijkheden voor de bestuurder van een auto, bijvoorbeeld aanwijzingen hoe uit de slip te blijven of te komen, maar die zijn meer van toepassing op het rijden met hogere snelheid dan men gewoonlijk in de buurt zal doen. Burgers die het ongeval zien gebeuren kunnen daar gewoonlijk niets meer aan doen. Daarna gaat het dan om de gebruikelijke nazorgacties, die een weinig specifiek karakter hebben.

Handelingsmogelijkheden algemeen	
Fase 1: Onduidelijk gedrag overlastgever(s)	<ul style="list-style-type: none"> • Heldere vraag om overlast te stoppen • Niet wachten op antwoord • Spreek op rustige toon • Laat ruimte voor terugtreden
Fase 2: Uitdagend gedrag overlastgever(s)	<ul style="list-style-type: none"> • Negeren

	<ul style="list-style-type: none"> • Of (zwarte) humor • De-escaleren • Doorbreken groepsdynamiek
Fase 3: Bedreigend gedrag overlastgever(s)	<ul style="list-style-type: none"> • Politie of andere professionals alarmeren • Omstanders gericht erbij betrekken • De-escalerende opstelling • Bij (dreigend) geweld: blokkade • Indien mogelijk: hoofdrolspeler(s) isoleren

Tabel 1: Handelingsmogelijkheden algemeen

3.3 Ingrijpen bij drank- en druggerelateerde onveiligheid

Wanneer overlast en bedreiging wordt veroorzaakt door overmatig drank- of druggebruik zal de algemene aanpak, zoals geschetst in de vorige paragraaf, in veel gevallen niet adequaat zijn. Meer in het bijzonder geldt bij deze categorie van overlastbezorgers dat de kansen op een effectieve communicatie afnemen naarmate het gebruik van drank en drugs toeneemt. Dat is in nog sterkere mate het geval wanneer beide in combinatie zijn gebruikt. Reacties kunnen dan ook minder goed te voorspellen en heftiger zijn. Daarom is hier sneller aanleiding om op omstanders een beroep te doen en samen blokkerend op te treden.

Burgermoedig is dan het vormen van een eigen buurtwacht, dat wil zeggen een georganiseerde groep medebuurtbewoners die blokkerend kunnen optreden bij dergelijke overlastsituaties.

Het zelf inrichten van een buurtwacht laat onverlet dat in de gevallen waarin structurele overlast plaatsvindt het van belang is dat professionele hulpverlening wordt ingeschakeld. Indien de situatie niet leidt tot een (bedreigende) confrontatie of wanneer deze kan worden beëindigd, dan kan de crisisdienst van een passende hulpverleningsinstantie worden gebeld. Bij jongeren kunnen, indien mogelijk, de ouders worden gebeld. Wordt en blijft de situatie dreigend dan kan beter de politie worden ingeschakeld. De politie kan ook zorgen voor vervolgacties waardoor personen in kwestie hulp kunnen krijgen om het alcohol- of druggebruik onder controle te krijgen.

Specifieke handelingsmogelijkheden tegen drugs- en drankoverlast	
Anticipatie	<ul style="list-style-type: none"> • Richt burgerwacht op die rekening houdt met beperkte communicatie, en • anticiperen kan op onverwachte reacties
Hulp invoeren van instanties	<ul style="list-style-type: none"> • Crisisdienst professionele hulpverleningsorganisatie • Ouders (in geval van jongeren) • Politie (bij blijvende dreiging)

Tabel 2: Specifieke handelingsmogelijkheden tegen drugs- en drankoverlast

3.4 Ingrijpen bij openlijke geweldpleging

Wanneer een burger getuige is van openlijke geweldpleging is het wenselijk dat hij ingrijpt. In dit geval is het zaak om eerst, samen met medestanders een poging doen het geweld te stoppen of het slachtoffer te beschermen. Dit kan zowel mondeling als fysiek: zo kan op de daders worden ingesproken, kan het slachtoffer lichamelijk afgeschermd worden en kunnen daders fysiek bedwongen worden. De-escaleren en het doorbreken van de groepsdynamiek is in veel gevallen het meest effectief. Het hiertoe mobiliseren van een fysieke overmacht verleent kracht aan een dergelijke interveniërende poging. Door herrie te maken kan de aandacht van omstanders worden getrokken. Daarbij blijkt 'Brand' volgens verschillende onderzoeken een effectievere kreet dan 'Help'.

Als een burger daartoe in staat is en de situatie het toelaat kan hij proberen een burgerarrest te verrichten. Hiertoe mag een dader in bedwang worden gehouden tot de politie arriveert, maar daarbij mag geen onnodig geweld worden gebruikt. Lukt dit niet, dan kan het zinvol zijn foto's van het voorval, in elk geval van de dader(s) te maken.

Overigens zal op enig moment 112 gebeld moeten worden. Meer assertieve burgers kunnen daar andere burgers die zich niet geequipt voelen om op te treden een 'gericht verzoek' toe geven.

Als er einde is gekomen aan het geweld en de daders weg zijn, kan er bijstand worden verleend aan het slachtoffer. Dit kan variëren van EHBO tot het toedekken van het slachtoffer met een warme jas, bij het slachtoffer blijven en hem op een rustige toon moed inspreken. Slachtoffers dienen niet verplaatst te worden, zolang geen duidelijkheid bestaat over de aard van hun letsel.

Een laatste element bestaat uit het aan de politie verhaal doen van wat er is voorgevallen, waarbij de burger een beschrijving geeft van de daders en eventuele foto's overhandigt. Het is wenselijk dat de burger zich daarbij ook beschikbaar stelt als getuige. Juist omdat dit veel burgermoed blijkt te vereisen kan dit eventueel ook anoniem, via 'Meld Misdad Anoniem'.

Specifieke handelsmogelijkheden tegen openlijke geweldpleging	
Grijp, samen met anderen, in	<ul style="list-style-type: none"> • Spreek dader aan, gebruik eventueel de-escalerende technieken • Schakel hulp omstanders in en trek dader eventueel van slachtoffer • Alerteer anderen via herrie en 'Brand!'
Alerteer politie	Bel 112 of de algemene meldlijn (0900 8844)
Blijf bij slachtoffer en verleen (eerste) hulp	<ul style="list-style-type: none"> • Verleen eerste hulp • Dek toe met jas • Spreek rustig en bemoedigend toe • Wacht samen op hulpdiensten
Maak foto's/ filmpjes en meld je als getuige	<ul style="list-style-type: none"> • Bel de politie of Meld Misdad Anoniem. • Overhandig bewijsmateriaal en vertel je verhaal

Verricht een burgerarrest	
---------------------------	--

Tabel 3: Specifieke handelsmogelijkheden tegen openlijke geweldpleging

3.5 Ingrijpen bij straatroof / zakkenrollerij

Wanneer een burger getuige is van straatroof of zakkenrollerij is de aangewezen handwijze in wezen hetzelfde als bij openlijke geweldpleging. Sommige elementen zullen echter niet of minder van toepassing zijn. Zo zijn zakkenrollers juist door hun heimelijke aanpak zo succesvol. Juist daarom is het belangrijk dat burgers die een zakkenroller in actie ziet, bereid is om in te grijpen. Specifiek voor het ingrijpen bij zakkenrollen is het attenderen van de persoon van wie iets ontvreemd wordt. Deze kan mogelijk voorkomen dat de zakkenroller doorgaat en zal ook gemotiveerd zijn om mee te doen aan het optreden tegen de zakkenroller.

Met arresteren van de zakkenroller om deze over te dragen aan de politie wordt hoogstwaarschijnlijk veel ellende voorkomen. Dit betekent dat ook in deze gevallen 112 wordt gebeld. Mocht het niet mogelijk zijn de dader vast te houden dan is het in elk geval zinvol om te kunnen bijdragen aan zijn opsporing door het inprenten van een goede beschrijving, het maken van een foto of het noteren van een kenteken indien de zakkenroller er in een auto vandoor gaat. Het is dus zinvol om in voorkomend geval als getuige op te treden. Ten slotte heeft het eventuele slachtoffer van de zakkenrollerij mogelijk nog hulp nodig.

Specifieke handelsmogelijkheden tegen straatroof / zakkenrollerij	
Grijp, samen met anderen, in	<ul style="list-style-type: none"> • Alerteer slachtoffer • Spreek dader aan • Schakel hulp omstanders in • Alerteer anderen via herrie en 'Brand!'
Alerteer politie	Bel 112 of de algemene meldlijn (0900 8844)
Blijf bij slachtoffer en verleen (eerste) hulp	<ul style="list-style-type: none"> • Verleen indien nodig eerste hulp • Dek toe met jas • Spreek rustig en bemoedigend toe • Wacht samen op hulpdiensten
Maak foto's/ filmpjes en meld je als getuige	<ul style="list-style-type: none"> • Bel de politie of Meld Misdaad Anoniem. • Overhandig bewijsmateriaal en vertel je verhaal
Verricht een burgerarrest	

Tabel 4: Specifieke handelsmogelijkheden tegen zakkenrollerij / straatroof

4. Gebruikte bronnen

4.1 Bronnen drank- en drugsoverlast, openlijke geweldpleging, straat-roof/zakkenrollerij en hangjongeren

Boeken en beleidsdocumenten

Akiyama, M. (2010) Silent Alarm: The Mosquito Youth Deterrent and the Politics of Frequency. *Canadian journal of communication*, 35(2).

Berg- Le Clerq, T. (2012). *Wat werkt bij overlast*. Nederlands Jeugd Instituut.

Bieleman, B., Biesma, S. en Beelen, A. (2009). *Literatuurstudie drugsgerelateerde overlast*. IntraVal: Rotterdam-Groningen.

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (2008). *Aanpak hangjongeren in gemeenten*. CCV: Utrecht.

Ferwerda, H. en Ham, van T. (2010). *Problematische jeugdgroepen in Nederland: omvang en aard in het najaar van 2010*. Bureau Beke: Arnhem.

Ghauharali, R. en Dorenbos, R. (2013). *Aanpak Jeugdcriminaliteit, terecht een topprioriteit?* Platform 31: Den Haag.

Goossens, F. X. (2012). *Verslaving: maatschappelijke gevolgen; overlast, geweld, verweringscriminaliteit, verkeersongevallen en ziekteverzuim*. Trimbos instituut: Utrecht.

Hazeu, C.A., Boonstra, N.G.J., Jager-Vreugdenhil, M. en Winsemius, P. (2004). *Buurtinitiatieven en buurtbeleid in Nederland anno 2004*. WRR: Den Haag.

Kaldenbach, H. (2014). *Hangjongeren, 99 tips voor buurtbewoners en voorbijgangers*. Prometheus: Amsterdam

Loef, K (1992). *Zakkenrollerij: feiten, achtergronden en bestrijding*. Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven: Amsterdam.

Permentier, M., Kullberg, J. en Noije, L. van (2013). *Werk aan de wijk : een quasi-experimentele evaluatie van het krachtwijkenbeleid*. SCP: Den Haag.

Programmabureau Amsterdamse Wijkaanpak (n.d.). *Bewonersinitiatief: Buurttuin Afrikanerplein Transvaalbuurt*. Gemeente Amsterdam: Amsterdam.

Vereniging Nederlandse Gemeenten (2010). *Handreiking gebruik Mosquito door gemeenten*. VNG: Den Haag.

Websites

Boonstra, W. (2012, 17 augustus). Een kwestie van overlast. *Binnenlands Bestuur*. Vinddatum 10 oktober 2014 op <http://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/achtergrond/achtergrond/een-kwestie-van-overlast.8499615.lynkx>

Centraal Bureau voor de Statistiek (2014). *Geregistreerde criminaliteit; regio (indeling 2013) 2005-2012*. Vinddatum 9 oktober 2014 op <http://statline.cbs.nl/-StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=80344NED&D1=0&D2=a&D3=-0&D4=a&HD=111206-0959&HDR=G2,T,G3&STB=G1>

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (2014). *Straatroof*. Vinddatum 8 oktober 2014 op <http://www.hetccv.nl/instrumenten/overvallen/menu-achtergrond/straatroof>

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2008). *Bijlage, Verkenning Inzet en Juridische Mogelijkheden Mosquito*. Vinddatum 9 oktober 2014 op <file:///C:/Users/Gaby/Downloads/verkenninginzetenjuridischmogelijkheden-mosquito1.pdf>

Nederlands Juristenblad (2002). *Ruimere aansprakelijkheidsstelling openlijke geweldpleging*. Vinddatum 10 oktober 2014 op <http://njb.nl/wetgeving/staatsbladen/-import/ruimere-aanprakelijkstelling-openlijke.2572.lynkx>

Politie (2013) *Dossier misdaadcijfers 2012: straatroof en zakkenrollerij*. Vinddatum 9 oktober 2014 op <http://www.politie.nl/onderwerpen/dossier-misdaadcijfers-2012/straatroof-en-zakkenrollerij.html>

Politie (2014). *Zakkenrollen*. Vinddatum 8 oktober 2014 op <http://www.politie.nl/onderwerpen/zakkenrollen.html>

Rhine Consulting Group (2014). *De Mosquito*. Vinddatum 9 oktober 2014 op http://www.waterland.nl/fileadmin/user_upload/Bestuur_en_Organisatie/Ingekomen_stukken/Ingekomen_stukken_2014/Week_36/176-100_bijlage_Presentatie%20-Gemeente%202013.pdf

Trouw (2008, 16 februari). Zoemapparaat tegen hangjongeren slaat aan. Vinddatum 10 oktober 2014 op <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/-1261942/2008/02/16/Zoemapparaat-tegen-hangjongeren-slaat-aan.dhtml>

4.2 Bronnen verkeersveiligheid

Boeken en beleidsdocumenten

Dragen van fietshelm scheelt 16 doden per jaar 'Verplicht fietshelm zonder sancties'
Dr. William Kramer.

Ernstige verkeersongevallen met jonge beginnende bestuurders Een analyse van politiedossiers, datum 31 oktober 2011.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu – Actieplan verbetering verkeersveiligheid motorrijders

Think Safety! Verkeersveiligheid werken met VGM Algemeen Milieu Gezondheid Veiligheid.

Snelheidsmetingen tijdens de voorlichtingscampagne 'Hou je aan de snelheidslimiet'
Drs. I.N.L.G. van Schagen, prof. dr. J.J.F. Commandeur, drs. H.L. Stipdonk, dr. Ch. Goldenbeld & ing. V. Kars

Geertje Kindermans Professie oktober 2001.

Beleidsimpuls Verkeersveiligheid.

LIS Factsheet 2010 – Letsel Informatie Systeem.

Samenvattingen Rapporten 2011-12, 2011-22 en 2012-14: Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2008-2020.

Houwing S, M.C.B. Reurings en N.M Bos – Schatting van het aandeel verkeersdoden als gevolg van rijden onder invloed van alcohol

Strategisch plan verkeersveiligheid 2008-2020 Van, voor en door iedereen Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Nota Mobiliteit 2005

Beleidsimpuls Verkeersveiligheid

Aanvulling op Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2008-2020 Datum 25 juni 2012 Status Vastgesteld in Bestuurlijk Koepeloverleg

Nota Mobiliteit en de Strategische Plan Verkeersveiligheid 2008-2020

E Schrier – Agressie in het verkeer

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid – Door met duurzaam veilig:
Nationale Verkeersveiligheidsverkenning voor de jaren 2005-2020.

Willem Vlakveld – Subjectieve verkeersveiligheid, wat is het en wat kunnen we ermee?

Websites

<http://auto-en-vervoer.infonu.nl/verkeer/11477-verkeer-wat-te-doen-bij-aanrijding-of-ongeval.html>

<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/bevolking/methoden/dataverzameling/korte-onderzoeksbeschrijvingen/korte-onderzoeksbeschrijving-verkeersdoden.htm>

<http://www.flitsservice.nl/phpBB/archief-f49/middelvinger-nog-veelgebruikt-in-het-verkeer-t50428.html>

<http://mens-en-samenleving.infonu.nl/psychologie/68749-relaxed-achter-het-stuur.html>

<http://www.michelin.nl/banden/leren-delen/rijgids/in-noodgevallen>

http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verkeersveiligheid?utm_campaign=sea-t-verkeer_en_vervoer-a-verkeersveiligheid&utm_term={keyword}&gclid=CID8iuTWI8ECFSuWtAodGCQAWA

<http://www.ryd.nl/index.php>

<http://www.slachtofferhulp.nl/verkeersongeluk/Delicten/Verkeersongeluk/>

<https://www.smartengeld.nl/pagina/over-smartengeld>

<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71936NED&D1=0&D2=0&D3=0&D4=a&HD=100609-0853&HDR=T&STB=G1,G2,G3>

<https://www.swov.nl/NL/Research/factsheets.htm>

http://www.swov.nl/NL/Research/cijfers/Cijfers_Ongevallen.htm

<https://www.veiligverkeernederland.nl/node>